

A BLLD-ben található „szürke” irodalom iránti kereslet jelenleg igen csekély, a jövő azonban változást hozhat. Ahogy mind több és több adatbázis tartalmaz „szürke” irodalmat, mind több kutató fogja felismerni ennek az anyagnak az értékét. A BLLD-nek pedig

kötelessége, ne csak az erősen keresett dokumentumokkal egészítse ki a helyi ellátást, hanem olyanokat is, amelyeket — a ritka igénybevétel miatt — helyi szinten nem érdemes gyűjteni.

Irodalom

1. VICKERS, S.: The fundamentals of UAP = IFLA Journal, 8. köt. 1. sz. p. 42–49.
2. KNOWLES, Ch. M.: The bibliographic presentation of grey literature. Luxembourg, Commission of the European Communities, Directorate General Information Market and Innovation, 1981.
3. Capital Planning Information. Access to local government documentation. London, The British Library, 1981. (BLR&D Report 5619)

4. CORNISH, G. P.: Serial Publications of the European Communities and its Institutions held by the British Library Lending Division. 3rd. edition. Wetherby, British Library Lending Division, 1979.

VICKERS, S.—WOOD, D. N.: *Improving the availability of grey literature = Interlending Review*, 10. köt. 4. sz. 1982. p. 125–130./

(Fazekas Zsuzsa)

Huszonöt éves a GPNTB

1983 októberében volt 25 éves a GPNTB (Gosudarstvennaâ publičnaâ naučno-tehničeskâ biblioteka SSSR = Szovjetunió Állami Nyilvános Tudományos—műszaki Könyvtára), amely össz-szövetségi információs központ és egyúttal nemzeti műszaki könyvtár.

A GPNTB a műszaki tudományok területén bibliográfiai koordinációs központ, a könyvtártudomány, a bibliográfia és a könyvtári-bibliográfiai gépesítés területén tudományos-kutató intézmény, az ország tudományos és műszaki könyvtárai számára pedig össz-szövetségi tudományos módszertani központ.

Az az állami és párhatározat, amely a GPNTB-t mint vezető, összágazati tudományos—műszaki könyvtárat létrehozta — annak ellenére, hogy Moszkvában voltak központi ágazati könyvtárak — azt célozta, hogy a népgazdaság különböző iparágában dolgozó szakemberek számára egy helyen legyenek biztosítva a szükséges könyvtári szolgáltatások.

A népgazdaság irányítási elveinek változása a hatvanas években az ország kiterjedt tudományos és műszaki könyvtári hálózatában is megkövetelte az irányítási rendszer átalakítását. A fejlődés szükségessé tette, hogy a könyvtári szakmai tevékenység irányítása váljon függetlenné a könyvtárat fenntartó intézményektől. A szakmai irányítás feladatát a GPNTB kapta. Megalakulásának első éveit az útkeresés jellemezte, a könyvtári és információs szolgáltatások új formáinak és módszereinek kialakítása.

Nagy gondot fordított a könyvtár saját állományának kialakítására is. A hazai kiadványok gyűjtését a kötelező példány-szolgáltatás segítette elő. A GPNTB, mint a Szovjetunió Felsőoktatási Minisztériuma Állami Tuda-

mányos Könyvtárának jogutóda, megkapta annak gyűjteményét is, amely mai sok milliós állományának alapjául szolgált. A könyvtár folyamatosan kapta és gyűjtötte az irodalmat a nagyobb könyvtárak átengedett duplumpéldányaiból is. Figyelmet fordított a már szovjethatalom éveiben kiadott alapvető természettudományi és műszaki művek, konferencia-közlemény stb. gyűjtésére, sőt, olyan egyedi, pótolhatatlan értékű kiadványokat is beszerezett, mint pl. *Ciolkovskij* és más szovjet tudósok művei. Kiadásuk kezdetétől sikerült teljessé tenni olyan vezető tudományos folyóiratokat is, mint pl. a Fizikai—kémiai Társaság folyóirata (1872-től), Elektromosság (1909-től), A Fizika Sikerei (1918-tól).

Jelenleg a hazai irodalom állományába több mint 4,2 millió egység, évente mintegy 300 000 a gyarapodás. A könyvtár külföldi műszaki irodalomállománya is óriás, mintegy 2,5 millió egység. Az évente beérkezett külföldi könyv jellegű kiadványok több mint 50%-a tudományos kutatóintézetek kiadványai, jelentései, kutatási beszámolók, kongresszusok, konferenciák, szimpóziumok anyagai stb. Sok külföldi kiadványt maguk a kiadók küldenek a könyvtárnak, a több éve megkötött s azóta érvényben levő szerződések alapján.

A könyvtár látogatói, használói és a tudósok is nagyra értékelik az egyes szakterületek kézikönyvekkel, enciklopédiákkal, lexikonokkal, szótárakkal, különböző referáló és tájékoztató kiadványokkal való ellátottságát. Nagy a kereslet az egyes szakterületek legfrissebb információ-hordozóit képviselő külföldi folyóiratok iránt is. Jelenleg a könyvtárba évente mintegy 47 országból kb. 7000 kurrens folyóiratfélése jár. Mind a folyóiratok, mind az

egyéb műszaki irodalom beszerzésének fontos forrása a kiterjedt nemzetközi kiadványcsere 2100 intézménnyel. Ebből a forrásból a beszerzett irodalom 30–35%-a származik.

A könyvtár 1971-ben kezdte el a világ nyomdatermékeinek tanulmányozását és feltárását. Ennek eredményeként 1981-ben kiadták a Külföldi Tudományos és Műszaki Folyóiratok c. kiadványt, amely a GPNTB-be és az ország más könyvtáraiba járó, 8700 szocialista és kapitalista folyóirat leírását, jellemzését tartalmazza. Folyóiratrendelést nyilvántartó rendszert is létrehozta, ezt a Szovjetunióban a tárgyévben előfizetett külföldi folyóiratok jegyzéke címmel évente közreadják. Ebben megtalálható, hogy milyen folyóiratokra milyen intézmények fizetnek elő.

Jelenleg a GPNTB állománya 7,4 millió könyvtári egység, ebből 2,7 millió a könyv és sorozati kiadvány, 3,1 millió a folyóirat. Nagy az érdeklődés a könyvtár különgyűjteményei iránt is, mint pl. nem publikált fordítások gyűjteménye (500 000 pld.), publikált algoritmusok és programok gyűjteménye (12 000 pl.), valamint bibliográfiák (34 000).

A gazdag állományról az egyes szak-olvasótermekben a betűrendes, tárgyszavas és szakrendi katalógusok tájékoztatnak. 1983-ban több mint 170 000 olvasó, főként mérnök, technikus és tudományos kutató fordult meg többször is a könyvtárban. A nagy olvasóforgalom miatt Moszkva 4 kerületében is nyitottak egy-egy GPNTB-részeletet, amely kölcsönöz is és saját berendezésével másolatokat is szolgáltat. Az olvasók telefonon is kérhetnek kiadványokat. A könyvtárközi kölcsönzés útján bel- és külföldről teljesített kérések száma évente kb. 300 000.

A könyvtár nagy súlyt helyez a műszaki szakirodalom propagálására, ezért különböző tematikus kiállításokat rendez, részben saját helyiségeiben, részben különböző vállalatoknál, főiskolákon. 1982-ben pl. ezer kiállítást rendezett. A legsikeresebben a Szovjetunió fennállásának 60. évfordulója alkalmából rendezett „A hazai tudomány és technika legfontosabb eredményei”, „A kozmikus korszak 25 éve”, „Az élelmiszerprogram a megvalósulás útján” c. kiállítások voltak.

Rohamosan növekedett az igény a másolatszolgáltatás iránt is. 1976-ban 47,4 millió, 1982-ben 87,5 millió oldal másolat készült.

A külföldi műszaki szakirodalom áttekinthetősége céljából különböző kiadványokban adják közre az országban beszerzett külföldi könyvek és folyóiratok címeit, Új külföldi folyóiratok, Új külföldi könyvek stb.

1974-ben jeladó információs szolgáltatás indult a vezető 422 természettudományi és műszaki folyóirat tartalmáról 1470 intézmény, vállalat és egyéni előfizető részére.

A GPNTB mint módszertani központ tevékenységének egyik legfontosabb iránya a módszertani munka.

Természetesen nem tud közvetlenül együttműködni az ország valamennyi szakkönyvtárával (számuk több mint 53 000), így pl. a módszertani irányítást a központi ágazati és a regionális tudományos–műszaki információs központok hálózatán keresztül valósítja meg. Egy 1974-ben hozott rendelet megerősítette a GPNTB módszertani feladatkörét. Ettől kezdve a már folyó könyvtártudományi kutatásokba bekapcsolódtak a szorosan könyvtári gyakorlattal összefüggő témák is. A kutatások eredményei egységes módszertani rendelkezések kidolgozásához is alapul szolgáltak. Prognózis készült az ország tudományos–műszaki könyvtári hálózatának 2005-ig várható fejlődéséről.

1977-től a GPNTB módszertani irányítója a nemzetközi könyvcserének is, segítséget ad és ajánlásokat készít a szovjet könyvtárak külföldi partnerekkel való együttműködéséhez.

1967 óta foglalkozik könyvtári munkafolyamatok gépesítésével és kiadványok gépi úton való előállításával. Az első számítógép egy Minszk 22-es volt, amellyel megkezdtek az információs kiadványok egy részének számítógépre vitelét és kiadását. A további fejlődés iránya az volt, hogy lehetővé tegyék az egyszer bevitt információ többszöri és többcélú hasznosítását. Egy következő fejlődési szakaszban az ESZ 1060-as számítógép tette lehetővé a számítógépes szolgáltatások körének kiszélesítését. A XI. ötéves terv során a GPNTB meg akarja valósítani a külföldi monográfiák és periodikus kiadványok adatbázisát, hogy ennek alapján megszervehesse a lelőhely-tájékoztatót is a tudományos–műszaki könyvtárak hálózatában levő forrásokról.

A GPNTB a gyakorlati munka, a módszertani tevékenység és a számítógépesítés terén szorosan együttműködik az ország legnagyobb könyvtáraival: az Állami Lenin Könyvtárral, a Szovjet Tudományos Akadémia Könyvtárával, a Szovjet Tudományos Akadémia Természettudományi Könyvtárával, a Központi Tudományos Mezőgazdasági Könyvtárral, az Állami Központi Tudományos Orvosi Könyvtárral és sok más ágazati és köztársasági könyvtárral.

A GPNTB sokirányú és színvonalas munkájához 25 éves fennállása során mind a vezetés, mind a munkatársak szintjén adva voltak a személyi feltételek. A fiatalokkal való foglalkozás és állandó képzésük lehetővé teszi, hogy a jövőben letéteményesei legyenek az egyre összetettebb feladatok sikeres megoldásának.

/HARINA, I. M.: Gosudarstvennoj Publičnoj Naučno-tehničeskaj Biblioteki SSSR – 25 let = Naučno-Tehničeskaja Informacija. Ser. 1. Organizacija i Metodika Informacionnoj Raboty, 1983. 8. sz. p. 1–4./

(Bogschütz Józsefné)